

Inspanningen voor de patrijs

Jagers aan zet- realisaties Vlaams patrijzenproject

Inhoud

Voorwoord	3
Naar een kwaliteitsvol habitat	4
Inspanningen van jagers, WBE's en patrijzengroepen 2017	4
Overkoepelende acties HVV op Vlaams niveau	4
Aandachtspunten voor het beleid.....	6
Wintervoedsel voor akkervogels.....	7
Inspanningen van jagers, WBE's en patrijzengroepen 2017	7
Overkoepelende acties HVV op Vlaams niveau	12
Aandachtspunten voor het beleid.....	12
Predatorcontrole	14
Inspanningen van jagers, WBE's en patrijzengroepen 2017	14
Overkoepelende acties HVV op Vlaams niveau	15
Aandachtspunten voor het beleid.....	16
Duurzaam afschot	17
Inspanningen van jagers, WBE's en patrijzengroepen 2017	17
Overkoepelende acties HVV op Vlaams niveau	17
Aandachtspunten voor het beleid.....	18
Samenwerking.....	19
Voorbeelden van terreinrealisaties in de kijker	20
Werken voor patrijs: artikel De Vlaamse Jager augustus 2018.....	20
Zot van Patrijs: 'kleine ingrepen, grote effecten' – nieuwsbericht 8 augustus 2018.....	24
Samenwerking voor patrijs in WBE Baekeland – De Vlaamse Jager december 2018.....	28

Voorwoord

De patrijs – het is een iconische jachtwildsoort, van oudsher een symbool van onze Vlaamse velden, waar een sterke jachttraditie rond is gegroeid. In Europa gaat de akkerfauna al verschillende decennia achteruit. Zo ook de patrijs. De soort heeft het moeilijk in het hedendaagse landbouwlandschap, dat intensief wordt benut om te voorzien in voedselproductie. Schaalvergroting, gebruik van pesticiden en teeltveranderingen deden de hoeveelheid kwaliteitsvol patrijzenhabitat afnemen. Tegelijkertijd nam de predatiedruk toe.

Is dit het einde van de patrijs en de patrijzenjacht? Jagers verspreid over Vlaanderen engageren zich om op het terrein de handen in elkaar te slaan voor de patrijs. Heel wat initiatieven zagen het daglicht of werden verder uitgebouwd vanuit het Vlaams patrijzenproject.

Via een enquête aan de 55 aan het Vlaams patrijzenproject deelnemende WBE's begin 2018 brachten we de terreininspanningen in kaart. We kregen van elk van deze WBE's een ingevulde enquête binnen. In dit document presenteren we de resultaten van het eerste echte werkjaar van het Vlaams patrijzenproject (2017). Daarnaast hebben we ook de belangrijkste realisatie van HVV in het kader van het Vlaams patrijzenproject en het PDPO-project 'Zot van pAtrij's' uit 2017 en 2018 opgenomen.

Naar een kwaliteitsvol habitat

Inspanningen van jagers, WBE's en patrijzengroepen 2017

Beschikken over voldoende kwaliteitsvol habitat is noodzakelijk om de patrijzenpopulatie te kunnen ondersteunen. Patrijs geldt daarbij als een indicator- of paraplusoort voor een hele groep akkervogels. Als je het habitat voor de patrijs kan verbeteren, profiteren dus heel wat andere akkervogels mee.

Voor de meeste jachtgroepen is werken rond habitat geen evidentie. Immers, enkel de jachtgroepen die beschikken over percelen in eigendom, kunnen direct aan de slag. Het resultaat daarvan is dat heel wat habitatmaatregelen genomen zijn op eigendommen van jagers. Anderzijds hebben verschillende jachtgroepen, ook deze zonder eigendom, actief ingezet op samenwerking, met landbouwers, particulieren, Regionale landschappen, natuurverenigingen, ... om via die weg toch heel wat gerealiseerd te krijgen.

In 2017 werd in de 55 aan het Vlaams patrijzenproject deelnemende WBE's:

- 413,37 ha fauna-akker ingezaaid op initiatief van de jachtgroepen. Dat is een stijging in oppervlakte van 30,41 % ten opzichte van het jaar voordien (2016).
- 28.007 struiken aangeplant als struweel of heg op landbouwland om op termijn dekking te bieden voor de patrijs
- 50,4 kilometer heg door jachtgroepen onderhouden

In totaal werden door de jachtgroepen in de aan het patrijzenproject deelnemende WBE's 712 landbouwers actief gecontacteerd om faunavriendelijke vergroening of faunavriendelijke beheerovereenkomsten toe te passen. 295 landbouwers (41,43 %) pasten als gevolg hiervan effectief beheerovereenkomsten of een meer faunavriendelijke invulling van de vergroening toe. Met 331 landbouwers werd samengewerkt om maaislachtoffers te voorkomen.

Overkoepelende acties HVV op Vlaams niveau

Om de jagers en WBE's die deelnemen aan het Vlaams patrijzenproject beter te informeren om 'de boer op te gaan' en landbouwers te overtuigen om faunavriendelijke beheerovereenkomsten af te sluiten of de vergroening op een faunavriendelijke manier in te vullen, organiseerde HVV in 2017 5 workshops over faunavriendelijke vergroening en beheerovereenkomsten. De workshop werd ontwikkeld in het kader van het PDPO-project 'Zot van pAtrijs', en werd in elke provincie gegeven. Sprekers van het Departement Landbouw en Visserij, de VLM en de jachtsector gaven de aanwezigen info en praktische tips over vergroening en beheerovereenkomsten, en hoe faunavriendelijke opties te promoten bij landbouwers.

HVV startte in 2017 met een campagne rond faunavriendelijk maaien, binnen het PDPO-project 'Zot van pAtrijs'. Wilde dieren zijn vaak weerloze slachtoffers wanneer maaismachines op de velden komen. Maaislachtoffers voorkomen is niet enkel goed voor de dieren zelf, maar kan ook de kwaliteit van het ruwvoer verbeteren. Een win-win dus. Samen met Hooibeekhoeve organiseerden we een demo, die ook werd gefilmd. Het [filmpje](#) scoorde op Plattelands-TV in de eerste zendweek al meer dan 90.000 kijkers. Een [folder](#) en een [poster](#) rond faunavriendelijk maaien werden opgemaakt en verdeeld op landbouwbeurzen, WBE's kregen folders mee om naar hun landbouwers te trekken, loonwerkers kregen via 'Landbouwservice', hun koepelorganisatie, een folder toegestuurd, ... Dit resulteerde in meer samenwerking met landbouwers om maaislachtoffers te voorkomen.

HVV startte in 2017 eveneens met een groepsaankoop van zaadmengsels voor de inzaai van fauna-akkers en faunavriendelijke groenbemesters. De zaadmengsels zijn specifiek afgestemd op de noden van de akkerfauna. Er wordt onder meer gebruik gemaakt van het PARTRIDGE-mengsel, een mengsel dat zijn roots heeft in het Duitse Göttingen, en dat specifiek is ontworpen om het heel jaar door dekking en voedsel te voorzien voor patrijs en andere akkervogels. Het mengsel vormt ook een geschikt broedhabitat voor de patrijs. De groepsaankoop herhaalde zich in 2018 en wordt ook in 2019 verder gezet.

Via 'Zot van pAtrij's' werkten we om een faunavriendelijke invulling van de vergroening te promoten bij landbouwers. Hierbij focusten we vooral op akkerranden en ovehoekjes. Deze vormen een enorme meerwaarde voor patrijs en andere akkervogels. Ze zorgen voor schuilgelegenheid, en voor voedsel doorheen het hele jaar. In het kader van het Antwerpse PDPO- project 'Zot van pAtrij's' ging Hubertus Vereniging Vlaanderen, samen met Hooibeekhoeve en de landbouworganisaties (Boerenbond en ABS), na of en hoe dit beheer van randen en overhoekjes inpasbaar is in de landbouwbedrijfsvoering, en hoe landbouwers en jagers hierrond kunnen samenwerken. Hooibeekhoeve ontwikkelde hiervoor een [rekentool 'Rekenen aan Boerennatuur'](#) die landbouwers breder wil laten nadenken over de invulling van het ecologisch aandachtsgebied en het gebruik van beheerovereenkomsten. De tool laat hen toe om verschillende vergroeningsopties economisch te evalueren voor het eigen landbouwbedrijf. De kansen op het vlak van samenwerking tussen landbouwers en jagers rond akkerranden zetten we in de verf met een [filmpje op Plattelands-TV](#), en via artikels in de landbouwpers ([Drietand](#), [Boer & Tuinder](#)).

Akkerranden die worden ingezaaid met een faunamengsel of een graskruidenmengsel dat laat wordt gemaaid zijn uiteraard ideaal voor de akkerbiodiversiteit. Maar het is ook mogelijk om een strook van een voor akkervogels waardevolle teelt (vb. granen, quinoa, kolen, ...) als akkerrand in te brengen in de vergroening. Dat kan de drempel voor landbouwers verlagen. In dat geval moet de landbouwer een gebruiksovereenkomst hebben afgesloten met een VZW met het oog op het realiseren van milieu- of natuurdoelstellingen. HVV bereidde hiervoor een [template](#) voor, in afstemming met het Departement Landbouw en Visserij, en communiceerde dit naar de WBE's die deelnemen aan het Vlaams patrijzenproject en aan de landbouwers via de landbouwmedia.

Via verschillende mailings krijgen de deelnemende WBE's informatie over habitatmaatregelen die een meerwaarde vormen voor de patrijs.

Een goed landbouwbeleid is een must om de akkerbiodiversiteit te steunen. Samen met de FACE, de Europese koepelorganisatie van jagersverenigingen, organiseerden we in september 2018 een terreinexcursie in één van de PARTRIDGE-demogebieden. Op deze excursie waren ook Europese beleidsmakers uitgenodigd. Het doel was inspiratie aan te reiken voor het nieuwe Europees Landbouwbeleid en om aan de slag te gaan voor akkervogels. Eind november 2018 pleitten we in het Europees Parlement voor een Europees Landbouwbeleid dat écht rendeert voor akkerbiodiversiteit.

Op Vlaams niveau deed HVV een insteek naar de Vlaamse Landmaatschappij met voorstellen om de toekomstige beheerovereenkomsten onder PDPO IV nog meer te laten renderen voor de akkerfauna.

Ook via de stuurgroep en de expertgroep van het in opmaak zijnde soortenbeschermingsprogramma voor akkervogels trachten we de mogelijkheden om habitat voor akkervogels aan te leggen, te behouden en te beheren, te optimaliseren. We gebruiken daarin de kennis en ervaring afkomstig uit onder meer het Vlaams patrijzenproject, Zot van pAtrijs en het PARTRIDGE-project.

Aandachtspunten voor het beleid

Er zijn heel wat inspanningen op het terrein om kwaliteitsvol habitat voor patrijs aan te leggen en te beheren. We merken echter dat de algemene habitatkwaliteit van het landbouwland voor akkervogels nog steeds achteruit gaan. Schaalvergroting, verdwijnen van kleine landschapselementen, omzetting van weiland naar maailand, ... zijn factoren die negatief werken voor de patrijs. Met een aantal inspanningen door de aanleg van optimaal habitat op enkele kleine percelen in eigendom, is het jammer genoeg niet mogelijk om deze trend te keren.

- Er is nood aan duidelijke incentives voor landbouwers (vb. beheerovereenkomsten, ecoschema's, vergroeningsmaatregelen) om maatregelen te nemen die écht renderen voor de akkerfauna, en aan advies betreffende ligging, breedte, beheer met als doel ecologische vallen te vermijden. Het landbouwbeleid moet de akkerbiodiversiteit ondersteunen.

Bij het aanleggen van kwaliteitsvol akkervogelhabitat, is de kwaliteit, maar ook de ligging, de grootte of vorm en het beheer van belang. Goed habitat trekt wild aan, maar als het wild vervolgens weinig kans op succesvol broeden of overleven heeft in dit habitat, kan het totale plaatje soms negatief zijn. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn met smalle stroken goed habitat, waar broedsels een grote kans hebben op predatie door landpredatoren indien de aantallen daarvan niet voldoende efficiënt kunnen worden gereguleerd. Idem voor een graskruidenstrook die te vroeg wordt gemaaid (bijvoorbeeld in juni). Ecologische vallen vermijden is ver van eenvoudig, zeker als je niet werkt op eigendom. Een landbouwer overtuigen om een strookje te laten liggen is één ding. Die landbouwer overtuigen dat deze strook dan ook 20 m breed zou moeten zijn, en best ligt op deze of die locatie van het veld, is van een andere orde. Dan zit je vaak op een stuk van het perceel waar het voor de landbouwer ook al interessanter is om een gewas te telen. In dat kader zijn enkele punten van belang om het nut van habitatmaatregelen voor patrijs en andere akkerfauna te optimaliseren:

- Er is nood aan een duidelijk wettelijk kader met meer mogelijkheden voor een efficiënte predatorcontrole. Op veel locaties is het niet mogelijk om te werken met brede stroken habitat omdat de incentives naar landbouwers ontbreken en jachtrechthouders onvoldoende percelen ter beschikking hebben. Bij een efficiënte predatorcontrole kunnen ook smallere stroken al beter renderen voor grondbroedende akkervogels zoals de patrijs.
- Beheer (van graskruidenstroken als beheerovereenkomst, van wegbermen waar regelmatig akkervogels broeden in de buurt, ...) kan op veel locaties nog meer worden afgestemd op de noden van de akkerfauna. Extra aandacht vanuit het beleid is hierin een vereiste.

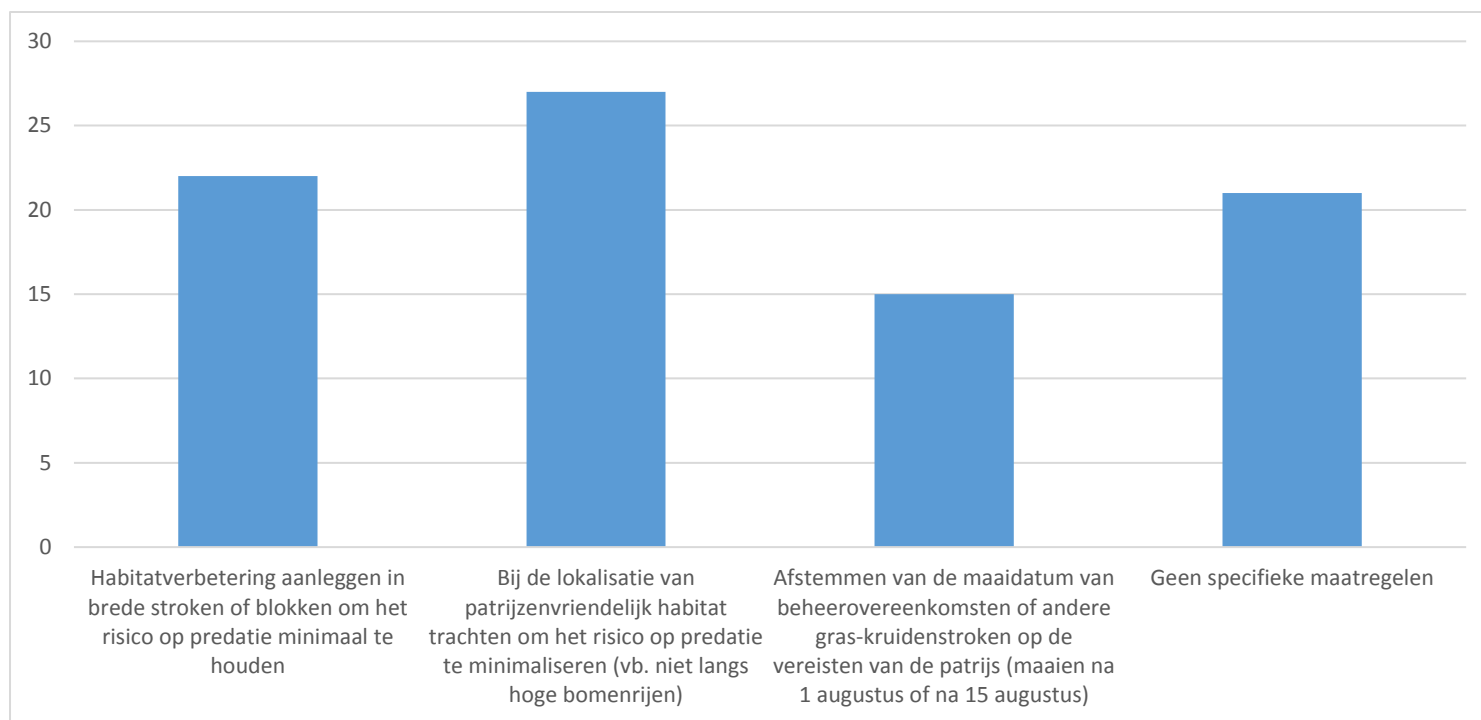
Wintervoedsel voor akkervogels

Inspanningen van jagers, WBE's en patrijzengroepen 2017

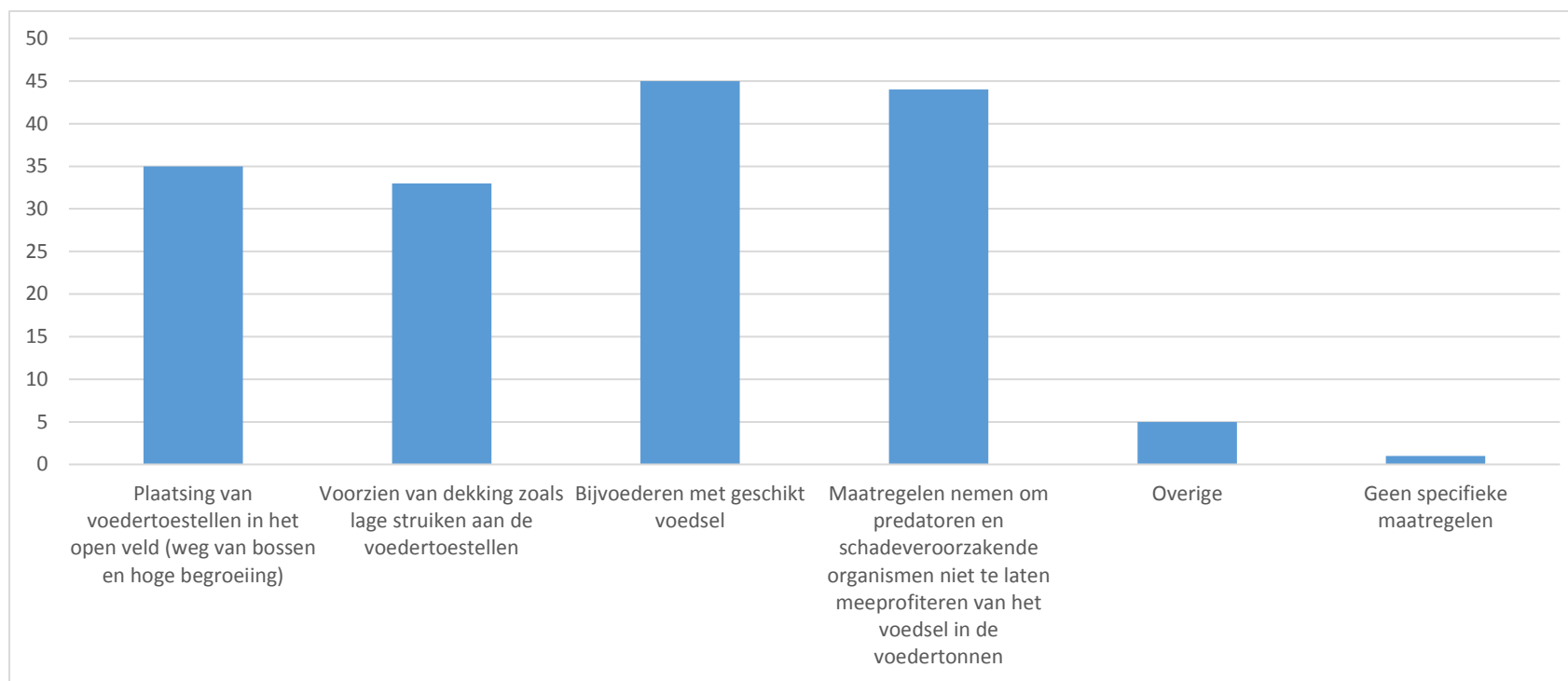
Bijvoederen tijdens de wintermaanden vormt een belangrijke meerwaarde voor de patrijs. Ook heel wat andere akkervogels (oa. ook geelgors, grauwe gors, groenlingen, ...) kunnen hiervan meeprofiteren. Zeker de late winter vormt een hongerige periode voor de akkerfauna. Op de akkers is dan weinig voedsel meer terug te vinden en ook fauna-akkers en faunavoedselgewassen bieden tegen die tijd weinig voedsel meer.

Een investering in voedertoestellen loont dus. In 2017 werden door de jachtgroepen in de deelnemende WBE's 2.069 extra voedertoestellen voorzien om patrijzen extra voedsel aan te bieden tijdens de zware wintermaanden.

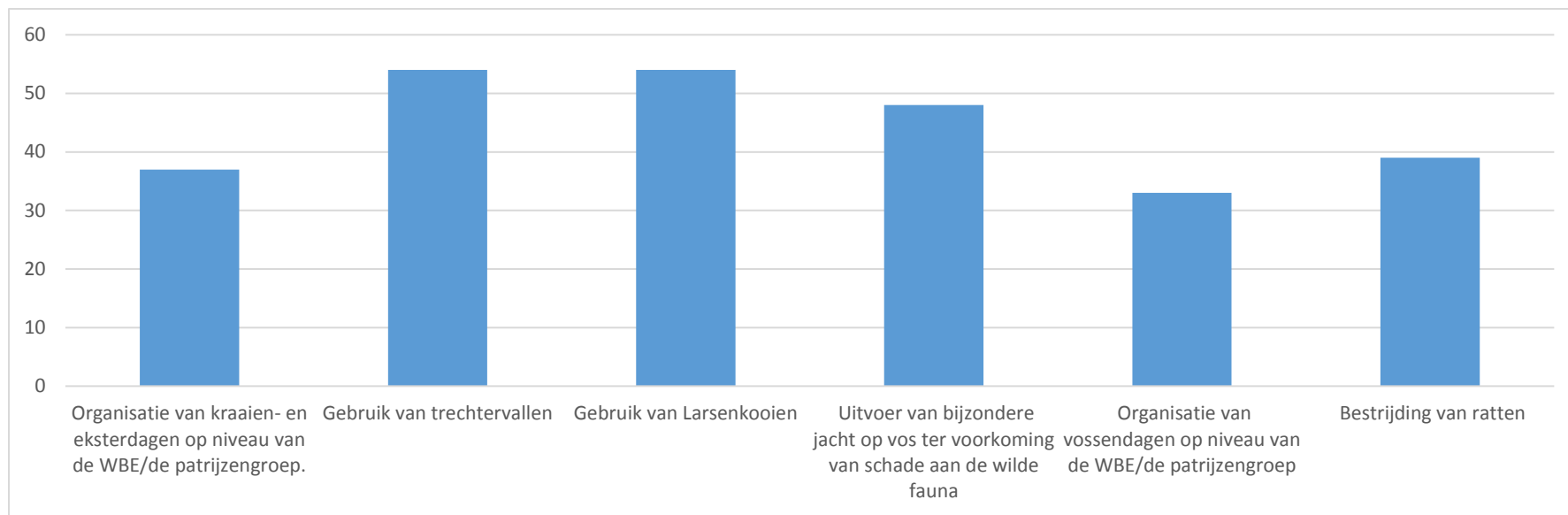
Jagers zetten ook in op het verbeteren van de kwaliteit van de bijvoeding, en de optimalisatie ervan voor patrijs. Advies hierover werd doorgegeven aan de patrijzengroepen via mail en via documentatie op het intranet. Minder dan 2 % van de deelnemende WBE's nam geen expliciete maatregelen om bijvoederen te optimaliseren voor patrijs. Veel aandacht werd besteed aan de samenstelling van het voedsel en aan het weren van schadeveroorzakende organismen aan de voedertonnen. Meer dan 60 % van de WBE's werkte expliciet rond het optimaal lokaliseren van voedertonnen voor patrijs en aan het voorzien van schuilgelegenheid aan de voederton. (Grafiek 2).

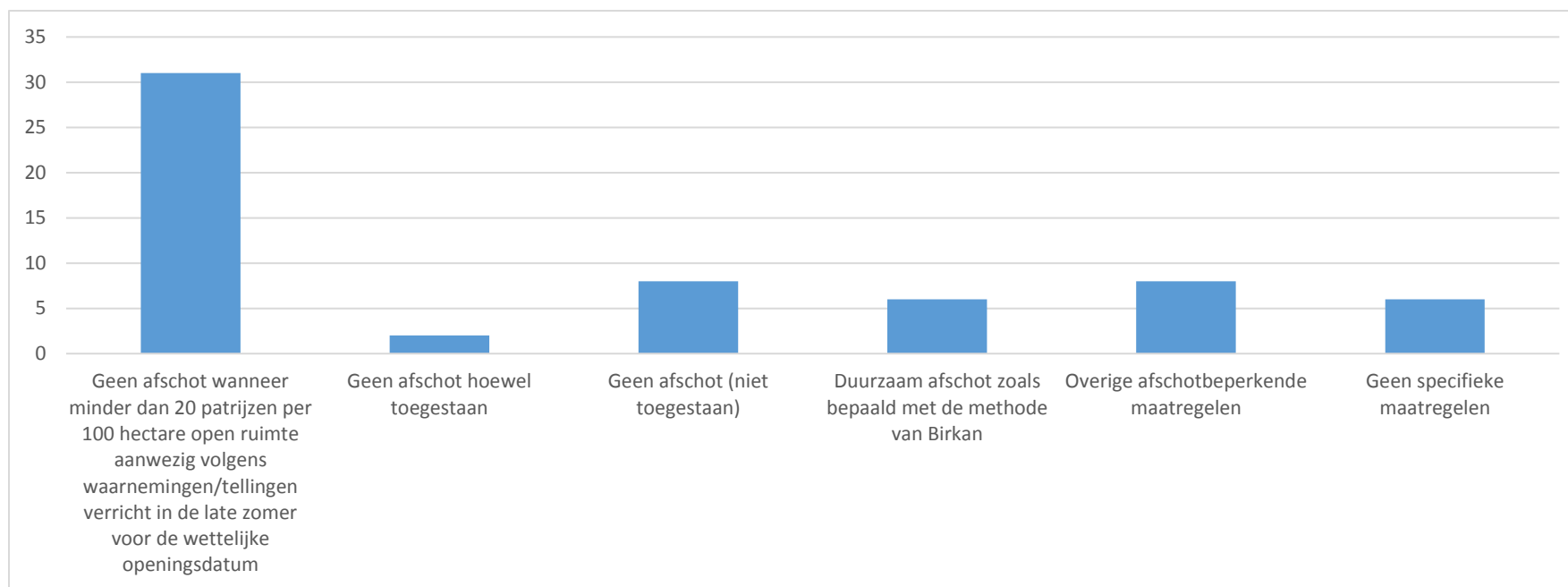
Grafiek 1: Aantal WBE's dat bepaalde maatregelen neemt om ecologische vallen te voorkomen.

Grafiek 2: Aantal deelnemende WBE's die expliciet inzetten op de optimalisatie van de bijvoedering voor patrijs .

Grafiek 3: Aantal deelnemende WBE's die bepaalde maatregelen inzake predatorcontrole toepassen.

Grafiek 4: Maatregel genomen/gepromoot door WBE om duurzaam afschot te verzekeren.

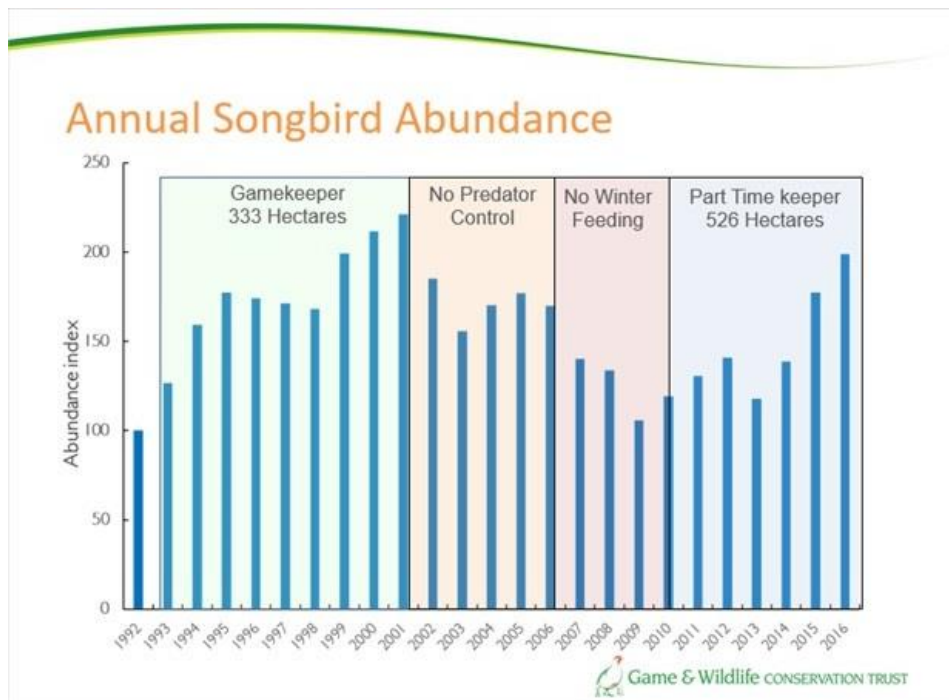
Overkoepelende acties HVV op Vlaams niveau

Via het PARTRIDGE-project wisselen we informatie uit om de bijvoeding nog meer te optimaliseren. Er zijn in de demogebieden extra voedertestellen geplaatst, en regelmatig worden de deelnemende jachtgroepen geadviseerd om de bijvoeding te optimaliseren. Bij enkele voedertestellen werden in 2018 camera's geplaatst door INAGRO om te kijken welke dieren meeprofiteren van de bijvoeding. In 2019 zal dit onderzoekje op een meer gestructureerde manier verder lopen.

In 2017 stelden we op basis van de ervaring beschikbaar uit Groot-Brittannië een artikel op met tips om het bijvoederen van akkervogels nog meer te laten renderen. Dit artikel verscheen in De Vlaamse Jager van december 2017. We stuurden dit ook actief rond naar WBE's die deelnamen aan het Vlaams patrijzenproject. Via mailings werden tips rond bijvoederen voor akkervogels rondgestuurd. Wegens de uitzonderlijk droge weersomstandigheden van het voorjaar en de zomer 2018, stuurden we toen tips door over hoe op een goede manier drinkgelegenheid te voorzien voor patrijs en andere akkerfauna.

Aandachtspunten voor het beleid

Bijvoederen tijdens de wintermaanden vormt niet enkel een meerwaarde voor fazant en patrijs. Heel wat akkervogels (oa. ook geelgors, grauwe gors, groenlingen, ...) kunnen hiervan meeprofiteren. Zeker de late winter vormt een hongerige periode voor de akkerfauna. Op de akkers is dan weinig voedsel meer terug te vinden en ook fauna-akkers en faunavoedselgewassen bieden tegen die tijd weinig voedsel meer. Bijvoederen tijdens de wintermaanden gebeurt niet enkel door jagers, maar ook door bijvoorbeeld de Werkgroep Grauwe Gors, door de RSPB in de gebieden waar zij voor akkervogels werken, ... In Groot-Brittannië worden voedertestellen voor akkervogels zelfs door de overheid gesubsidieerd als een soort beheerovereenkomst (in de HLS – het hoogste niveau van beheerovereenkomsten). In Loddington, een demosite van de Game & Wildlife Conservation Trust, verminderde het aantal zangvogels sterk nadat het bijvoederen in de winter werd stopgezet (). De voedertestellen die op de beheerovereenkomst worden geplaatst vormen dus een meerwaarde voor de akkerfauna tijdens de wintermaanden.

Grafiek 5: Evolutie van de aantallen zangvogels (index) in Loddington. Op de grafiek is duidelijk gezien dat na het stopzetten van het bijvoederen in de winterperiode de aantallen zangvogels sterk verminderden. © GWCT.

Desondanks merken we dat bijvoederen in Vlaanderen nog te veel wordt bekeken als ‘een typisch artificiële jagersmaatregel zonder waarde voor akkernatuur’. In Vlaanderen is het bijvoederen van akkervogels niet subsidiabel. Integendeel, binnen de VLM zijn heel wat personen geen voorstander om voedertoestellen (onbetaald) te plaatsen op beheerovereenkomsten. Momenteel is hier geen duidelijk kader rond beschikbaar. Een duidelijk kader rond bijvoederen op beheerovereenkomsten, met afspraken rond hoe, wat en waar is een must om de bijvoedering volop te laten renderen voor onze akkerfauna.

Predatorcontrole

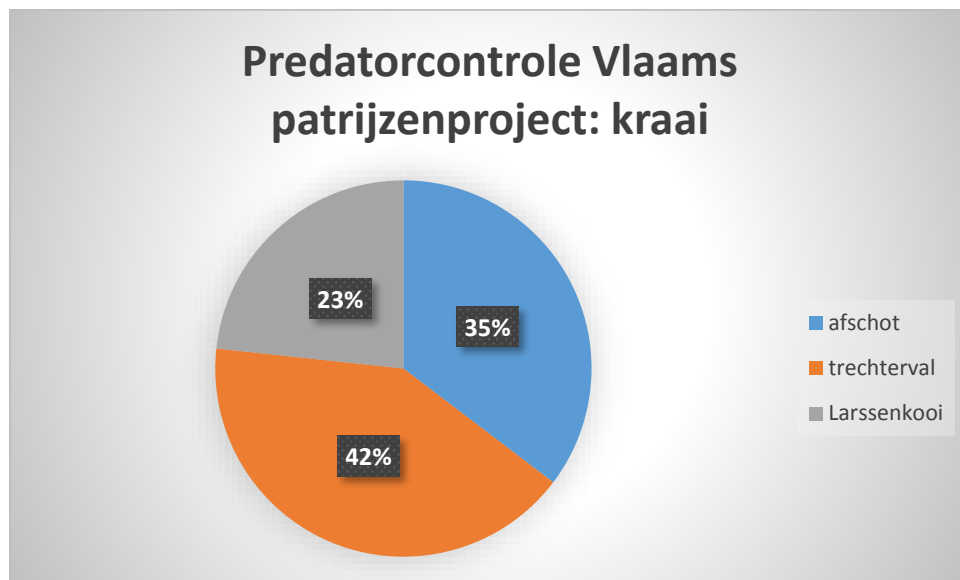
Inspanningen van jagers, WBE's en patrijzengroepen 2017

Wetenschappelijk onderzoek geeft aan dat een goed ontworpen predatorcontrole een echte meerwaarde kan vormen voor zowel het reproductiesucces van de patrijs, de najaarsstand als de voorjaarsstand. Ook andere grondbroeders en sommige akkervogels kunnen hiervan meeprofiteren. Predatorcontrole is een maatregel die alle jachtgroepen kunnen uitvoeren, binnen de perken van de huidige wetgeving. Voor predatorcontrole is het immers niet nodig om percelen in eigendom te hebben.

Predatorcontrole maakt dan ook deel uit van het jachtbeheer in de verschillende jachtrevieren binnen en buiten het Vlaams Patrijzenproject. WBE's die deelnemen aan het Vlaams Patrijzenproject, geven echter aan dat in vergelijking met voor de start van het project, er meer samenwerking is tussen jachtgroepen rond predatorcontrole, meer informatiedoorstroom en ook meer inspanning van een grotere groep jachtrechthouders.

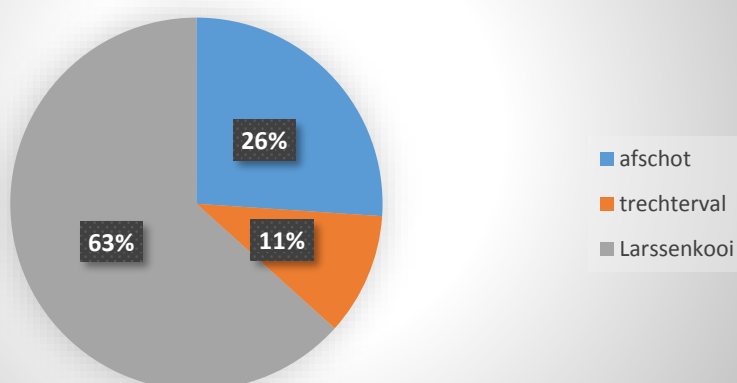
Zo was er in 67 % van de deelnemende WBE's een kraaien- en eksterdag op niveau van de WBE of de patrijzengroep. 60 % van de WBE's organiseerde een vossendag op niveau van de WBE of de patrijzengroep. De uitvoer van de bijzondere jacht op de vos om schade aan de wilde fauna te voorkomen werd aangevraagd en toegepast in 87 % van de deelnemende WBE's. 98 % van de WBE's zette in op het gebruik van Larsen-kooien en trechtersvallen voor de bestrijding van kraaien en eksters.

Het is trouwens zo dat het gros van de kraaien en de eksters gevangen wordt in trechtersvallen en Larsen-kooien. Bij kraaien bedroeg het afschot slechts 35 % en bij ekster slechts 26 % van de totale vangst en afschot. Bij de vos bestond 92 % van de predatorcontrole uit afschot, en 8 % uit vangsten in kast- en kooivallen.

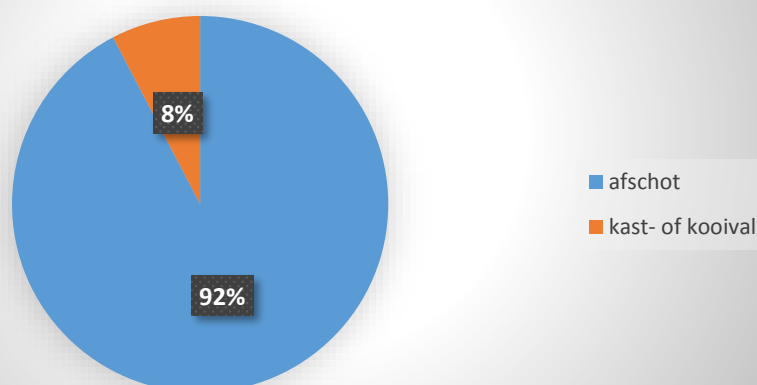
Grafiek 6: Vangst en afschot van kraaien – aandeel verschillende bestrijdingsmiddelen

Predatorcontrole Vlaams patrijzenproject: ekster

Grafiek 7: Vangst en afschot van eksters – aandeel verschillende bestrijdingsmiddelen

Predatorcontrole Vlaams patrijzenproject: vos

Grafiek 8: Aandeel afschot en vangst vos

Overkoepelende acties HVV op Vlaams niveau

Het Soortenbesluit wijzigde in 2016, waarbij het mogelijk werd om Larssen-kooien ook in te zetten voor de predatorcontrole van kraaien. Daarbij werd het gebruik van Larssen-kooien voor de bestrijding van kraai en ekster ook praktisch meer haalbaar gemaakt. HVV produceerde een document met tips voor de efficiënte inzet van Larssen-kooien voor de vangst van kraaien en eksters, en met de wettelijke bepalingen hierrond. We organiseerden in 2017 ook een groepsaankoop van Larssen-kooien voor de aan het Vlaams patrijzenproject deelnemende WBE's. Op die manier konden de WBE's snel aan de slag rond predatorcontrole van kraai en ekster, met materiaal conform de wetgeving.

In 2018 was het voor de aan het patrijzenproject deelnemende WBE's mogelijk om met korting betonbuisvallen te bestellen die kunnen worden ingezet worden bij de predatorcontrole van vos (bijzondere jacht) en verwilderde kat.

HVV gaf de aan het patrijzenproject deelnemende WBE's de nodige info om de bijzondere jacht op de vos aan te vragen en uit te voeren, in het kader van de beperking van de predatiedruk op de patrijs.

HVV maakte in het verleden een wetenschappelijke literatuurstudie op rond het nut van een predatorcontrole. Op basis van deze en aanvullende info werd op de Nocturne van Hunting 2017 een workshop rond predatorcontrole georganiseerd door de Oost-Vlaamse patrijzengroepen in samenwerking met HVV. Naast het theoretisch kader en de wetenschappelijke onderbouwing daarvan, kwam op de workshop voornamelijk de praktische kant van de zaak aan bod: het gebruik van betonbuisvallen voor de vangst van vos, kraaien lokken en kraaienbestrijding.

HVV pleit daarnaast voor meer mogelijkheden voor een efficiënte en praktisch haalbare predatorcontrole.

Aandachtspunten voor het beleid

Een knelpunt rond predatorcontrole is dat het wettelijk kader rond predatorcontrole beperkt is, waardoor het moeilijk is om een efficiënte predatorcontrole uit te voeren. Dit probleem stelt zich voor de predatorcontrole op landpredatoren zoals vos en verwilderde kat. Voor deze soorten zijn extra mogelijkheden rond predatorcontrole noodzakelijk. Daarnaast is de regulatie van marterachtigen zoals de steenmarter in Vlaanderen onmogelijk. Dit bespreekbaar maken kan een stap vooruit zijn.

71 % van de WBE's geeft aan een bestrijding van ratten uit te voeren. Voor de WBE's is op dit vlak echter weinig informatie beschikbaar: wat is mogelijk, wat is goede praktijk, kan samengewerkt worden met rattenvangers, ... Dergelijke informatie kan WBE's mogelijk helpen de rattenbestrijding beter te laten renderen én om preventief te werken zodat ratten minder kunnen meeprofitieren van voedsel in voederemmers en dergelijke.

Duurzaam afschot

Inspanningen van jagers, WBE's en patrijzengroepen 2017

Jacht op patrijs is voor vele jagers de ultieme motivatie om zicht in te zetten voor deze soort, en hiervoor maatregelen te nemen op het terrein. Dit heeft tot gevolg dat de beheerde patrijzenpopulaties het vaak beter doen dan waar ze niet worden bejaagd maar er ook geen maatregelen voor worden genomen. Randvoorwaarde is uiteraard dat het afschot op een duurzame manier moet gebeuren.

Om die reden heeft de wetgever enkele bepalingen in de wetgeving ingeschreven. Deze houden in dat patrijs enkel mag bejaagd worden in wildbeheereenheden, onder de volgende voorwaarden.

- 1° de opeenvolgende wilddrapporten wijzen uit dat voor het geheel van jachtterreinen die tot de WBE behoren, gedurende de drie voorgaande kalenderjaren een gemiddelde dichtheid waargenomen is van minstens drie broedparen patrijzen per 100 ha open ruimte;
- 2° uit het faunabeheerplan blijkt dat een patrijsvriendelijk beheer wordt gevoerd.

De berekening van het gemiddeld aantal koppels patrijs per 100 hectare wordt jaarlijks gemaakt door INBO. WBE's krijgen vanuit ANB een melding of ze dat jaar patrijzen mogen bejagen of niet.

Het grootste deel van de WBE's die deelneemt aan het Vlaams patrijzenproject, mocht op basis van deze berekening jacht uitvoeren in 2017. Slechts 8 WBE's (14,5 %) mocht de patrijs niet bejagen. Op Vlaams niveau mocht 39 % van de Vlaamse WBE's geen patrijzenjacht uitvoeren.

Van de WBE's die wel patrijzen mochten bejagen, beslisten 2 WBE's (3,6 %) desondanks om geen afschot op patrijs uit te voeren. De meeste WBE's die afschot kunnen uitvoeren, promoten actief nog extra maatregelen om de duurzaamheid van het afschot te verzekeren. Zo geeft 56,4 % van de deelnemende WBE's aan dat ze vragen aan hun leden om geen patrijzen te schieten indien bij telling in de late zomer niet minstens 20 patrijzen per 100 hectare open ruimte aanwezig zijn in het jachtveld. 10,9 % van de deelnemende WBE's geeft aan dat ze geen specifieke adviezen of richtlijnen rond duurzame jacht hanteert, buiten deze opgelegd door de overheid. In de meeste Vlaamse WBE's en jachtvelden is er geen specifieke patrijzenjacht, maar worden patrijzen occasioneel mee geschoten tijdens de jacht op andere wildsoorten.

Overkoepelende acties HVV op Vlaams niveau

HVV staat als vereniging voor een duurzame en weidelijke jacht. Een afschot moet aangepast worden aan de populatiestand. Daarnaast is de uitvoer van een afschot voor vele jagers ook dé motivatie om acties rond habitatverbetering, bijvoederen en predatorcontrole te ondernemen en af te stemmen op de noden van de patrijs. Dat leidt in vele gevallen tot het op het eerste zicht contradictorische gegeven dat de beheerde én bejaagde patrijzenpopulatie het beter doet dan een populatie zonder jacht, maar ook zonder beheermaatregelen op het vlak van habitatverbetering, bijvoederen en predatorcontrole.

Vanuit HVV geven we de deelnemende jachtgroepen informatie in verband met een duurzaam afschot op patrijs. Zo promoten bij jagers om:

- Geen afschot op patrijs uit te voeren als de patrijzenpopulatie in het najaar minder dan 20 patrijzen per 100 hectare bedraagt.
- Spaarzaam te zijn in het uitgevoerde afschot. We stelden een excelfile ter beschikking die jagers toelaat om te berekenen hoeveel patrijzen op een duurzame manier kunnen worden geoogst.

Om een duurzaam afschot uit te voeren is het nodig om een goed beeld te hebben van de patrijzenstand en de evolutie hiervan. De uitvoer van een voorjaarsstelling is een verplichte zaak voor alle Vlaamse jachtgroepen. In 2018 ontwikkelden we, in samenwerking met het INBO, een wetenschappelijk verantwoord telprotocol om de voorjaarspopulatie van de patrijs in kaart te brengen. Dit telprotocol promoveerden we in De Vlaamse Jager en via mailing naar de aan het Vlaams patrijzenproject deelnemende WBE's. In Antwerpen werd in het kader hiervan ook een workshop georganiseerd rond patrijzen tellen. Deze actie kaderde in het PDPO-project 'Zot van pAtrijs'.

Aandachtspunten voor het beleid

Afschot vormt een component van sterfte, die deels compensatorisch maar ook deels additief is aan andere vormen van sterfte zoals predatie, uitmaaïen, ziektes, verhongering, ...

Voor jagers vormt de mogelijkheid om een afschot uit te voeren voor vele jagers dé motivatie om acties rond habitatverbetering, bijvoederen en predatorcontrole te ondernemen en af te stemmen op de noden van de patrijs. Dat leidt in vele gevallen tot het op het eerste zicht contradictorische gegeven dat de beheerde én bejaagde patrijzenpopulatie het beter doet dan een populatie zonder jacht, maar ook zonder beheermaatregelen op het vlak van habitatverbetering, bijvoederen en predatorcontrole.

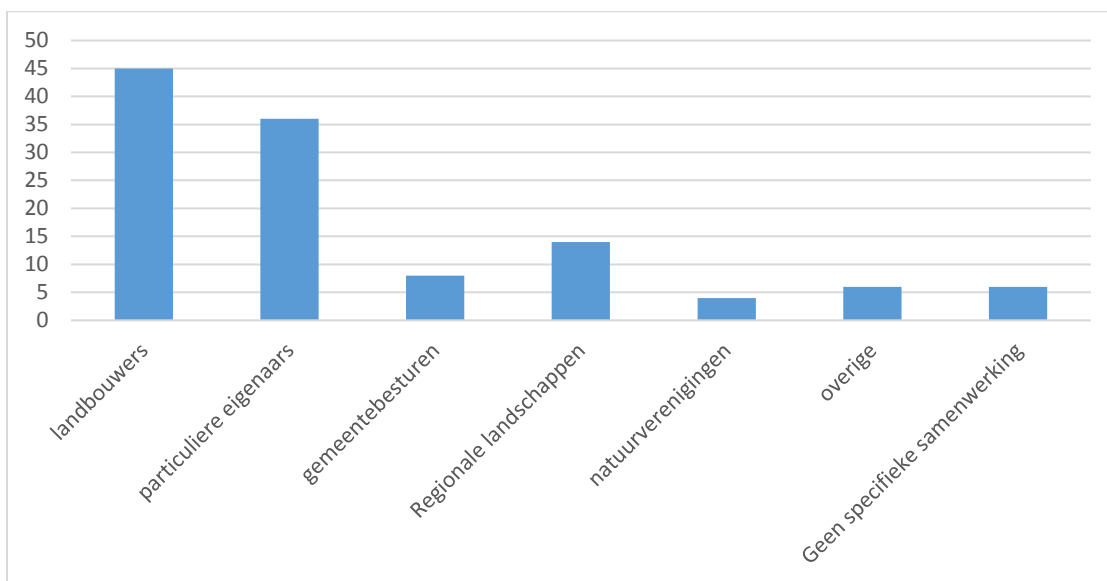
De maatregelen die jagers uitvoeren in het kader van het duurzaam beheer van de patrijzenpopulatie, kunnen verschillen van locatie tot locatie, afhankelijk van de lokale situatie (oa. eigendom beschikbaar, relaties met andere stakeholders, ...). De maatregelen hebben steeds tot doel het voortplantingssucces te optimaliseren, en om de sterfte van de patrijzen te verminderen.

De huidige wetgeving, waarbij afschot enkel wordt toegestaan aan WBE's die gemiddeld over de laatste drie jaar minstens 3 koppels patrijs per 100 hectare open ruimte telden, bouwt hierbij een drempel in waaronder een afschot van patrijzen niet langer mogelijk is.

Samenwerking

Het Vlaams patrijzenproject groepeerde stakeholders in patrijzengroepen, waarin ook vertegenwoordigers van de landbouwsector, de Regionale Landschappen en eventuele actoren vertegenwoordigd zijn. Sommige patrijzengroepen hebben een sterke samenwerking en structuur, anderen zijn niet zozeer gestructureerd maar ook daar werken de meeste WBE's wel binnen hun werkingsgebied actief samen met andere actoren.

Het grote merendeel van de aan het project deelnemende WBE's gaf aan om samen te werken met landbouwers (82 %). Ook was er veel samenwerking met particuliere eigenaars (65 %), en ook met Regionale Landschappen (25 %), gemeentebesturen (15 %) en natuurverenigingen (7 %). 11 % van de WBE's geeft aan dat ze geen samenwerking hebben op het terrein rond de maatregelen voor patrijzenbeheer. In de categorie 'overige' werden de VLM, INBO, de provincie, imkers en ANB genoemd.

Grafiek 9: Aantal WBE's dat voor de realisatie van maatregelen op het terrein samenwerkt met bepaalde actoren.

Sowieso is samenwerking iets waar we op willen blijven inzetten. Samenwerking vergroot de kennis en het wederzijds begrip en creëert kansen om op grotere schaal te werken voor patrijs en akkerbiodiversiteit.

Voorbeelden van terreinrealisaties in de kijker

Werken voor patrijs: artikel De Vlaamse Jager augustus 2018

Reportage

Werken voor patrijs

Realisaties van WBE's in het kader van het Vlaams patrijzenproject en Zot van pAtrijs

© prepress@hvv.be

► Tekst: Kathleen Vanhuyse - Kenniscentrum HVV

Werken voor patrijs: dat is wat jagers en WBE's volop doen in het Vlaams patrijzenproject en het Antwerps PDPO-project 'Zot van pAtrijs'. In de loop van 2017 en het begin van 2018 waren er al heel wat inspirerende initiatieven te noteren. Hieronder zetten we enkele mooie voorbeelden in de kijker.

WBE Tussen Voer en Yse - voedsel en dekking voor patrijzen op het leemplateau

De vruchtbare leemplateau's tussen Brussel en Leuven vormen het decor van de realisaties voor patrijs van de WBE Tussen Voer en Yse.

Verschillende jachtgroepen van de WBE (o.a. de groep de Liedekerke, de groep VOF Bos en Groen Korbeek-Dijle, de groep Vits en de groep Leynen) konden samen heel wat acties voor patrijs uitvoeren. De WBE zette in op de inzaai van percelen met PARTRIDGE-mengsel en de aanplant van heggen met onder andere meidoorn, sleedoorn, veldesdoorn, rode kornoelje, hazelaar en vlier. Op het plateau is ook een akkervogelgebied afgebakend. Hier kunnen landbouwers beheerovereenkomsten voor akkervogels afsluiten met de Vlaamse Landmaatschappij. De WBE zette hier sterk op in en overtuigde een aantal landbouwers om graskruidenstroken aan te leggen en om granen in te zaaien en te laten overwinteren. Enkele jager-landbouwers sloten zelf ook heel wat beheerovereenkomsten af. Sterk in het project is ook de

manier waarop de jachtgroepen de verschillende habitatmaatregelen hebben gecombineerd, zodat dekking en voedsel jaarrond vlak bij elkaar aanwezig is.

De groepen voorzien ook extra wintervoedsel voor patrijzen. Daarvoor plaatsten ze een aantal nieuwe, speciaal voor patrijs bedoelde, voeder- en drinkplaatsen, vaak ook met een afdakje. De voederplaatsen werden geplaatst

© Ludo Reynaerts

Sterk in het project is ook de manier waarop de jachtgroepen de verschillende habitatmaatregelen hebben gecombineerd, zodat dekking en voedsel jaarrond vlak bij elkaar aanwezig is.

in de nabijheid van het aangelegde habitat, zodat de patrijzen bij gevaar kunnen vluchten naar de dekking.

WBE Noorderkempen - samenwerken rond fauna-akkers over grenzen heen

© Ludo Reynaerts

Op de rand van de werkingsgebieden van WBE Noorderkempen en WBE Essen ligt een grensoverschrijdend jachtrevier dat door twee jachtgroepen samen wordt bejaagd: de jachtgroep van Ludo Reynaerts (WBE Noorderkempen) en de jachtgroep Tonny Quirynen (WBE Essen).

Tonny kreeg via de schepen van landbouw van de gemeente Kalmthout toestemming om een terrein van 3.000 m² in te zaaien als fauna-akker. De fauna-akker ligt in een zone die door de gemeente Kalmthout gereserveerd is voor een toekomstig geboortebos. Het geboortebos breidt slechts langzaam uit, waardoor de fauna-akker nog vele jaren kan ingezaaid worden.

Het recept voor dit succes? Een geslaagde samenwerking tussen leden van twee WBE's en een schepen van landbouw die het terrein ter beschikking stelde.

Ook op andere locaties in de WBE kon er heel wat verwezenlijkt worden voor patrijzen. De inspanningen van WBE Noorderkempen zijn te bekijken via <http://www.plattelandstv.be/video/hvv-tv-samen-actief-voor-patrijzen-de-noorderkempen>.

WBE De Burcht - een fauna-akker in de achtertuin

WBE De Burcht werkt enthousiast voor de patrijzen, in samenwerking met onder andere het Regionaal Landschap en landbouwers. De talrijke realisaties van de WBE vormde reeds het thema van een PlattelandsTV-uitzending die je kan herbekijken via <http://www.plattelandstv.be/video/hvv-tv-patrijzenbeheer-zuidoost-limburg>.

© Kathleen Vanhuyse

Uiteraard is het akkerland de omgeving bij uitstek om te werken voor patrijzen en andere akkervogels. Maar op vraag van enkele bewoners zaaide een jachtgroep van de WBE ook een deel van een tuin in met fauna-akkermengsel. Een dergelijk project aan de rand van het dorp brengt de akkernatuur dicht bij de mensen en zorgt voor een draagvlak voor akkernatuur en wildbeheer.

Een dergelijk project aan de rand van het dorp brengt de akkernatuur dicht bij de mensen en zorgt voor een draagvlak voor akkernatuur en wildbeheer.

WBE Tussen Schelde en Leie - betonbuisvallen

Een goed ontworpen predatorcontrole levert een echte meerwaarde voor de patrijzen. Tijdens de Nocturne van de Hunting-beurs in Gent (2017) zorgden de patrijzengroepen van Oost-Vlaanderen in samenwerking met HHV voor een boeiende avond over predatorcontrole. De presentatie van Thomas Vennekel over betonbuisvallen inspireerde de aanwezige leden van de WBE om hier volop op in te zetten.

De WBE coördineerde een gezamenlijke aankoop van betonbuisvallen onder haar leden. De WBE kwam tegemoet in de aankoopprijs en kon de transportkosten per val drukken door de aankoop te groeperen.

Het project oogstte heel wat succes onder de leden. In totaal zijn er 12 vallen aangekocht en uitgezet op het terrein. Dat betekent meer inspanning op het terrein om de predatiedruk door vos te beperken.

De WBE organiseerde een uitwisselingsmoment waarop deelnemende jachtgroepen ervaringen uitwisselden over het gebruik van de betonbuisvallen en hoe de werking hiervan te optimaliseren. Door deze samenwerking gaat de predatorcontrole nog meer renderen. ■

Realisaties WBE's - patrijzenprojecten 2017 in cijfers

De 55 WBE's die deelnemen aan het Vlaams patrijzenproject en - in Antwerpen - het PDPO-project Zot van pAtrijs gaven hun inspanningen van 2017 aan ons door via een enquête.

Enkele speerpunten:

- De inzaai van 413,37 ha fauna-akker (+30 % ten opzichte van 2016).
- De aanplant van 28.007 extra struiken.
- 295 landbouwers die meewerken aan faunavriendelijke beheerovereenkomsten en een faunavriendelijke vergroening, in overleg met hun jachtgroep.
- 331 landbouwers die in overleg met hun jachtgroep actief meehelpen om maaislachtoffers te voorkomen.
- De plaatsing van 2.069 voedertonnen om patrijs en andere akkervogels door de zware wintermaanden te helpen.
- Meer gecoördineerde inspanningen rond predatorcontrole.
- Aandacht voor kwaliteitsvolle voorjaarstellingen van patrijzen.

Zot van pAtrijs

Europees Landbouwfonds
voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert
in zijn platteland

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

‘Door de vele bloemen liet ik een imker vier kasten plaatsen.’ Jan De Rijk, jager in het Antwerpse, zaaide op enkele van zijn akkers speciale kruidenmengsels in het kader van ‘Zot van Patrijs’ en kreeg meer dan verwacht.

Kleine ingrepen, grote effecten. Met die filosofie ging ‘Zot van Patrijs’ in 2017 van start, een samenwerking tussen Hubertus Vereniging Vlaanderen en een elftal partners uit Antwerpen, gaande van de landbouwsector en de jachtwereld, tot en met de [Regionale Landschappen](#). Bedoeling: meer leefruimte creëren voor de patrijs, dat kwieke akkervogeltje. Nu het project stilaan [op zijn einde](#) loopt, trekt Jan De Rijk, een van de deelnemende jagers, enkele conclusies vanop het terrein. ‘Ik vind het weinig werk en zie snel resultaten.’

Voor de mensen die u niet kennen, wat precies deed u?

‘Ik zaaide enkele delen van akkerpercelen in met een speciaal zaad- en kruidenmengsel. En ik kan niet klagen. Het staat momenteel vol met zonnebloemen, die hoog en trots naar de hemel reiken. Ik vroeg zelfs een imker om vier kasten te zetten, omdat het rond de perceeltjes zoemt van de hommels en bijen. Ik kreeg ondertussen al twee potjes met honing als beloning. Mooi meegenomen.’

‘Enige nadeel nu: de extreme temperaturen, de hitte. Dat maakt de planten kapot, en ik kan geen water sproeien. Daarom ben ik benieuwd wat dat gaat geven in het najaar, wanneer de kolen moeten uitkomen. Hopelijk gaat het zaad niet vroegtijdig kapot. Want de kolen komen in de plaats van maïs, en moeten voldoende beschutting bieden aan de dieren in de wintermaanden.’

Trekken de akkerranden ook dieren aan?

‘Zowel mijn hazen als mijn fazanten genieten van de dekking, want die geeft een gevoel van veiligheid. Maar wat ik ook doe, de patrijzen blijven een beetje een probleem. Er zitten er zeker nog geen honderd op mijn revier. Dat komt door de specifieke voorwaarden die het vogeltje stelt. Een ingezaaid akkerrandje verricht natuurlijk geen wonderen, maar het helpt zeker.’

Wat zegt u tegen twijfelende jagers, die momenteel overwegen om ook zo’n perkje in te zaaien?

‘Gewoon doen. Ik vind het weinig werk. Maar landbouwers overtuigen om mee te doen, lijkt me echter niet altijd even makkelijk. Omdat die vooral de distels vrezen. De aanwezigheid van distels betekent meer werk qua bestrijding, en ze mogen ook niet in het stro terecht komen, dat later als veevoer dient. Daarom beloofde ik aan de boeren uit de buurt dat ik op onze percelen die regelmatig zou verwijderen. Goede afspraken maken goede vrienden.’

Hoe heel Vlaanderen overtuigen om perkjes voor de patrijs aan te leggen?

‘Simpel. Subsidieer dit voldoende. Het komt de natuur alleen maar ten goede. Als ik soms zie waaraan de Vlaamse Overheid allemaal geld geeft, kan dit er best bij.’

WBE Antwerpen-Zuid Rupelstreek

WBE Noorderkempen

WBE Groot-Lille

WBE Tulderheide

WBE Noorderkempen

WBE Antwerpse Polders Noord

Infobord trekt aandacht van recreanten

In het Antwerps PDPO-project Zot van pAtrij's spannen 7 wildbeheereenheden zich in voor de patrijs en andere akkerfauna. Ze zaaiden kruidenmengsels in, plantten struiken aan, beheerden hagen en houtkanten. Vaak gebeurde dit in samenwerking met landbouwers, eigenaars, Regionale Landschappen en proefbedrijf Hooibeekhoeve. Heel wat diersoorten vinden voedsel in de aangelegde stukjes natuur, en kunnen er schuilen bij gevaar. Onder de slogan 'Hier werken jager en boer samen

aan onze akkernatuur' maken de deelnemende jagers en landbouwers voorbijgangers attent op de meerwaarde van deze biodiversiteitsmaatregelen in landbouwgebied.

Een overzicht van de realisaties vindt u achter deze [link](#).

Europees Landbouwfonds
voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert
in zijn platteland

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

Provincie
Antwerpen

Samenwerking voor patrijs in WBE Baekeland – De Vlaamse Jager december 2018

Patrijzenproject 2018

Op de foto herkent u op de eerste rij van links naar rechts: Ivan Denys, jager; Dirk Demeyere, bijzonder veldwachter; Ivan Bruneel van Natuurpunt. Daarachter hebben postgevat van links naar rechts Frank Verbeke, Voorzitter van de WBE Baekeland; Michiel Latre, jager en ten slotte Chris Verhaeghe van Natuurpunt.

Zondag 22 april 2018, een zonnige lentedag, maar ook een dag waarop de jagers en de mensen van Natuurpunt besloten samen te werken en de patrijzen een aangepast habitat aan te bieden.

In het werkingsgebied van de WBE Baekeland, meer bepaald op het jachtveld van de heer Georges Latre en op een stuk eigendom van Natuurpunt (groot Staden) werd de toelating verleend om op dit stuk grond een speciaal samengesteld zadenmengsel in te zaaien ten behoeve van de patrijzen.

Geheel in de traditie van vroeger gebeurde het voorbereiden van de akker niet met landbouwtractoren maar met trekpaarden.

Vier trekpaarden namen het omploegen voor hun rekening en voerden hun taak feilloos uit. Mooi om te zien de samenwerking tussen mens en dier.

Na het omploegen werd een vijfde trekpaard ingezet om het land zaai-klaar te maken.

Ook het inzaaien gebeurde met behulp van een trekpaard.

Alles gebeurde op een serene manier en met een hart voor de natuur. Nu is het afwachten tot alles groeit. En natuurlijk duimen we ook dat het wild er gebruik van maakt...

We hopen ook dat dit initiatief anderen inspireert om in de toekomst ook andere percelen in te zaaien met gewassen. Vandaag bewezen we dat zowel jagers en Natuurpunt achter een goed natuurbeheer staan. Laten we onderstrepen dat ook andere projecten mogelijk zijn mits een goed overleg tussen Natuurpunt en de jagers.

Tenslotte bedanken we alle aanwezigen. ■

► Tekst: Frank Verbeke, Voorzitter WBE Baekeland